

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ УТВЕРДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Олексій ЛІОНЧУК
Ягеллонський Університет
(м. Краків, Польща),
oleksijlion@gmail.com

Трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні тривають вже двадцять дев'ять років. Методом спроб і помилок ми розбудовуємо державу, завдяки двом великим акціям громадянського спротиву обрали стратегічний шлях розвитку. Україна продовжує повертатися до світу європейських цінностей, серед яких: повага до особистості та гендерна рівність. У своїх тезах коротко охарактеризуємо вплив громадянського суспільства на розвиток гендерної рівності в Україні та в сусідніх країнах Європейського Союзу.

Загальновідомо, що політика гендерної рівності спрямована на забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, зокрема, це їх рівноцінна участь у різних сферах життя (освіті, політиці, економіці тощо). Так, існує неформальний поділ на «жіночі» та «чоловічі» професії з відповідно рівним рівнем оплати праці. Усталені стереотипи ламати вкрай важко, але необхідно. У переважній більшості світових конституцій закріплено рівні права жінок і чоловіків, а як відомо, це норми прямої дії. З реалізацією на практиці ситуація в кожній країні різна. Це яскраво демонструє Індекс із гендерної рівності, розроблений Європейським інститутом із гендерної рівності (European Institute for Gender Equality – EIGE). Ця інституція, починаючи з 2013 року, здійснює постійний моніторинг проблеми забезпечення гендерної рівності в усіх країнах Європейського Союзу. Індекс визначається за шістьма основними показниками: праця, тобто якими є баланс рівності між жінками і чоловіками на ринку праці в Європейському Союзі; фінанси – мається на увазі заробітна плата, яку отримують представники обох статей, а точніше – різниця у заробітній платі та пов'язані з нею ризики; освіта – загальна кількість жінок і чоловіків, котрі здобувають освіту; час – проводиться дослідження щодо кількості витраченого часу на неоплачувані види діяльності, наприклад, виконання домашніх обов'язків тощо; влада – йдеться про представництво в економіці та політиці; здоров'я – доступ до закладів охорони здоров'я; а також насильство – прояви насильства щодо жінок: фізичного та психологічного [1]. Показник Індексу із гендерної рівності від EIGE коливається від 1 до 100, де відповідно 1 – це цілковита нерівність, а 100 – повна рівність.

Варто відзначити позитивну динаміку в питанні забезпечення гендерної рівності в країнах Європейського Союзу. Так, у 2013 р. середній індекс по країнах Європейського Союзу складав 54,0 пункти, а в 2019 р. – вже 67,4. Незмінними лідерами в цьому індексі залишаються скандинавські країни: Швеція – 83,6, Данія – 77,5 та Фінляндія – 73,4. Сусіди України також мають високий показник: суттєво його покращила Румунія – з 35,3 (2013 р.) до 54,5 (2019 р.); Польща – з 50,4 до 55,2; Естонія – з 50,0 до 59,8; Литва – з 43,6 до 55,5; Латвія – з 44,4 до 59,7 [1; 2].

Така позитивна динаміка зумовлена, не в останню чергу, активною позицією громадянського суспільства та політикою вищих закладів освіти. В університетах, наприклад, є освітній напрямок «Гендерні студії». Багато випускників цього напрямку по закінченні навчання активно долучаються до роботи в громадських організацій, котрі займаються питанням забезпечення гендерної рівності.

Так, у Польщі поняття «жінка» та «кар'єра» все частіше можна зустріти поруч. Починаючи з 2014 р., польський уряд очолювало дві жінки: Ева Копач та Беата Шидло. Дедалі частіше жінки обираються ректорками польських університетів. Жінки в Польщі займають активну громадянську позицію, наприклад, у 2016 р. жіночі протести змусили польський Сейм відмовитися від ухвалення змін у Законі щодо абортів, що передбачали практично цілковиту їх заборону.

Україна на цьому тлі, попри численні труднощі, демонструє прогрес у питанні забезпечення гендерної рівності. Так, згідно з даними Світового економічного форуму, Україна посіла 59 місце серед 153 країн світу, що зафіксовано у Глобальному звіті про гендерний розрив. Залишаються ще серйозні проблеми з домашнім насильством, сексуальними домаганнями на роботі тощо. Але разом із тим, українські жінки успішно виборюють право проходження служби за контрактом у Збройних силах України [4]. Деякі на рівні із чоловіками захищають територію держави у російсько-українській війні, тим самим продовжуючи славні традиції Олени Степанів (військової в лавах Українських Січових Стрільців) та Олександри Соколовської «Марусі» (очолювала спротив більшовикам на Житомирщині).

В Україні бачимо спроби формувати основи гендерної культури в підростаючого покоління за допомогою запроваджених відповідних освітніх курсів у школах і університетах. Багато проектів отримують фінансову підтримку від міжнародних організацій (Фонду ім. Генріха Бюлля, OSI (Open Society Institute), Фонду «Відродження»). Досить тривалий час Інститутом Політичної Освіти у співробітництві з Фондом Конрада Аденауера реалізується проект «Жінки в політиці» [3].

Отже, для досягнення цілковитої гендерної рівності необхідно ще багато змінити в суспільній свідомості. Громадськість і далі має пильнувати дотримання гендерних стандартів, зокрема, при проведенні урядами реформ національного масштабу.

Література

1. Найменше гендерних проблем мають скандинавські країни, найбільше – Румунія і Болгарія. *Тиждень.ua* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/News/82126> (дата звернення: 27.05.2020).
2. Gender Equality Index. *European Institute for Gender Equality* : website. URL: <https://cutt.ly/RffnNfy> (дата звернення: 28.05.2020).
3. Інститут політичної освіти : веб сайт. URL: <http://ipo.org.ua> (дата звернення: 27.05.2020).
4. Гендерний профіль України. Основні факти. *UNDP. Україна* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/qd7hJOV> (дата звернення: 30.05.2020).